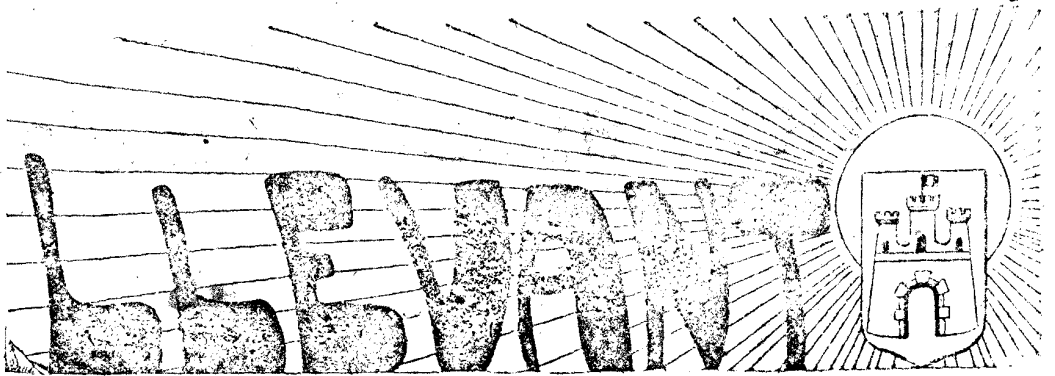

PREUS

Artá. Un trimestre	0'75
A fora id.	1'00
A. E. tranger id.	1'50

Número solt
15 cts.

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUI

Artá 31 Janer de 1920

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
Quatre Cantóns, 3¿Mallorquins
o Cataláns?

Just que a Mallorca se toca l'asumte de regionalisme, d'autonomia, queda immediatament plantejada la qüestió de mallorquinisme o catalanisme; de si volem dir-mos purament mallorquins o be catalans de Mallorca; de si les Balears han de dependir de Catalunya com a regió d'aquella nacionalitat o de si de nanam una Mallorca autònoma aniria al Estat espanyol talment com hi estaria Catalunya si conseguís les seues aspiracions.

Per una banda els partidaris de que Mallorca formi part de la nacionalitat catalana, abonen a favor de son ideal la germanor de rassa, la comunitat de llengua, i la identitat d'història ademés dels bons exemples que se puguin retreure en l'administració de la Mancomunitat Catalana i els esforços del poble català per la creació d'una cultura i per la plasmació de sos ideals.

A l'altra banda hi ha, els qui senten suspicacies contra tot lo català; els qui tenen por a l'absorció de Catalunya; els qui creuen que dependents d'aquella nacionalitat se trobarien amb un centralisme igual o pitjor qu el de Madrid.

Cal remarcar el fet, però, de que avui ja tothom vol ésser més o manco autonomista, que a casi ningú sab greu el dir-se regionalista.

Nostros volem exposar clarament lo que sentim en aquesta qüestió i es que la predicació dins Mallorca del Catalanisme es sencillament inoportuna i que qualsevol vulga treballar amb fruit per l'ideal regionalista ha d'anar única i exclusivament a fer Mallorca a desxondir-la, a enfortir-la, a ennoblir-la, a enriquir-la.

Reconeixem, si, la germanor de mallorquins i catalans, que tots veim d'una mateixa nissaga, i que'n nostros ascendents els pobladors de Mallorca després de la reconquesta eren en sa gran majoria catalans i però sabem també lo que suposen alguns sigles de separació que han fet desviar els ideals d'uns i altres i han apagada la germanor de sang, han refredats els Massos fraternals. Tal volta per efecte d'aqueix bras de mar que nos separa Mallorca ha viscut uns quants sigles sense més contacte amb Catalunya que'ls vaixells procedents dels ports d'aquella regió que toquen a les nostres costes; sense més mescla d'interessos públics que les relacions comercials i an aquestes relacions les te, se pot dir, qualsevol altra regió espanyola.

Lo únic que veritablement ha unit a mallorquins i catalans, al manco durant un quart o una mitat de sigle es estada la qüestió de llengua per haver els nostros escriptors treballat al unison amb ells, per haver els d'allà i els d'aquí treballat mancomunadament en el ressurgiment de la nostra literatura.

Avui se pot dir que el catalanisme dins Mallorca no se sent. La lectura de periódics centralistes que seguit, seguit, tan campanyes anticatalanistes retreguent i abultant els defectes de les entitats polítiques de Catalunya, i callant encanvi les seues virtuts, ha contribuït no sols a fer olvidar la germanor de rassa, sino que fins ha despertat recels en vers de tot lo català.

Aquí s'han fundats periódics encaminats a contrarrestar en certa manera aqueixes lectures però han tengut un radi d'acció molt limitat i sos efectes han estat efimers en general.

Per aixó els qui sabem com pensa avui el nostre poble i coneixem la seua idiosincràcia sabem lo difícil que seria

despertar en ell gens d'afecte al moviment catalanista. Al mallorquinisme ja es més fàcil despertar-lo, perquè l'únic ver amor patri que'l poble sent es per la terra aont ha nascut i que coneix, i l'amor patri es com un caliu que pot semblar apagat per estar recobert de cenra però bastará ventar-lo un poc perquè torni pendre desseguida.

Deim també qu'es inoportuna la predicació del Catalanisme perquè creim que actualment ni a Catalunya ni a Mallorca les convé la convivència.

Catalunya es un poble digne del més gran respecte perquè ha sabut plasmar un ideal i ha lluitat valentment, heroicament per conseguir-lo; però en aquesta lluita no necessita rémores i Mallorca per ara, unida a ella li seria una rémora, un pes mort.

Avui, Mallorca es una entitat passiva que per perseguir un ideal necessita primer que se li infilti i que l'esperoni l'amor de sos fills. Puis, unir-se a Catalunya en les circumstancies en que's troba, perillaria ser triturada per la mola gegantina que aqueixa avui representa.

Per aixó, no devem voler dir-nos sino mallorquins aspirants a moure, a fer, a desxondir la patria. Excitem-li totes les seues activitats, creèm-li un ideal col·lectiu i si logram reviscolar-la, si conseguim qu'un dia Mallorca sápigat redressar se i lluitar ardidament per l'ideal que necessita, si per son propi valer arriba a poder-se tractar de tú a tú amb Catalunya, allavors, i sols allavors, será l'hora de mirar si nos convé junyir-nos a ella, perquè sabriem exigir-li en el contracte les llibertats i els drets que nos pertoquen.

Del Passat i del Present

El Blat en el segle XIV

La notícia de la compra de blat argentí que du entre mans el potent Sindicat d'Artà en relació amb l'ajuntament segons nos conta l'orga dels Sindicats llewantins, l'humil i tant simpàtic *L'Amic del Pagès*, nos ha paregut que podria donar certa importància d'actualitat a un document que verem an el «Llibre d'Extraordinaris» del Arxiu Històric.

L'Universitat, que venia a esser l'Ajuntament, se cuidava primer de que a la nostra vila no hi faltés el blat, ja que el que s'hi produïa no bastava llavor i no eren més petites que are les dificultats i exigències amb que topàvem.

Aquest any a que nos referim, el 1344 l'Universitat d'Artà nomenà sindic i procurador seu en l'adquisició del blat an en Jaume Martí, poblador d'Artà; i aquest ab poder fet pel notari Guillem Mallela a 19 de mars de dit any, gestionà la compra de 300 corderes de blat an En R. Zaforteza, mercader i ciutadà de Mallorca an el preu de quinze sous (a deu reals) la cordera. (1)

I devia esser molt car an aquell temps ja que, uns quants anys abans, l'any 1330, veim que una cordera de blat no valia més que nou sous i tres diners; casi la mitat manco que aquest any. Una cordera d'ordi valia 4 sous i 9 diners.

Per formalitzar aqueix contracte i estipular les degudes condicions se hagué de presentà en Jaume Martí davant el Lloctinent del Rei, N'Arnau d'Erill i, mostrant el seus poders, prometé que en tot el mes de juliol, pròxim pagaria an En R. Zaforteza les 225 lliures que valia el blat que li havia comprat baix la pena de pagar altre tant a la Curia real, si no complien d'hora. Els d'Artà pagarien tots els gastós de missatgers, procuradors, nuncis i saigs necessaris per dur-lo a Artà així com en R. Zaforteza presentàs de paraula sense necessitat de cap prova.

Per respondre d'aquesta compra obligava amb la representació que duia, *in solidum*, a ell i a tots els de dita Universitat i els de cada un, sien els que sien i allà on sien.

No bastaven encare tots aquests lligams.

Hagué de renunciar els drets de extendre nous documents, de dur cap acció en contra d'apelar al dret i franquícies de Mallorca i tot auxili de les lleis. Lo mateix també que an el foro i dret de la Curia d'Artà, sometent-se directament a la de dit Governador. I p'el cas d'haver de subastar possessions per cobrar, renuncià també al dret mallorquí d'haver d'estar quatre mesos exposades; i per fi, a totes les gracies, judicis, o allargaments, demanats o per de-

manar del Rei, de la Reina o dels Magistrats.

També entrava en pacte que ni ell vendria ni deixaria que un altre venés gens d'aquest blat dins la Ciutat, baix de pena de 2 l sous per cordera.

No eren manco, nó, les exigències i garantíes que demanaven als nostros pares els venedors de blat farà prop de 600 anys, que a les que nostros mos demanem.

No hi ha dubte però que el nostro temps s'assembla an aquell i que se compleix de colque manera, i no és en lo del preu, l'adagi: «No hi ha temps que no torni».

L'Amic de l'Historia.

Notes per una Monografia Històrica de la Pesta llewantina

La peste a Europa

Amb molta propietat s'anomena a la peste l'assot de l'humanitat, puix que allà hont se posa aquesta terrible malaltia, hi queda marcada sa petjada desoladora, sembra per tot arreu la mortandad i deixa an els pobles sumits dins la més completa ruina.

Per desgracia tot sovint sofreixen els pobles sos terribles efectes, essent considerada com un dels casisichs més frequents i més forts que Deu envia al mon per avisar-lo de sos errors i despertar als humans perque se convensin de que Ell veu el mal i el castiga.

Segons diuen els historiadors, per 82 vegades va ser invadida l'Europa per la peste bubònica desde el segle XI fins al XVI i tots convenen en que després del diluvi universal es la que més mortandad ha cansada dins el llinatge humà.

Desde l'any 1347 fins al 1350 va fer tant de raiig la peste negra que va disminuir en una tercera part l'estadística universal de l'especie humana, essent just a dins Europa més de 25 millions les persones víctimes de tant funesta epidemia.

Segons l'istoria, va comensar a Egipte i a Siria, i fou tanta la mortandad que sols dins el Cairo morien de deu a quinze mil persones cada dia. Gaza* en sis setmanes contribuí amb 22.000 persones i casi tots els animals.

Amb el comerç establert entre l'Àfrica i l'illa de Xipre prest aquesta quedà també infectada, sufrint junt amb aquesta desgracia una altra de ben considerable: un terretremol amb el que la mar sortí de lloc i negrà totes les naus ahont s'havia refugiada moltíssima gent per fugir de la malaltia, quedant sumer-

gits baix les ones la mar or part de sos habitants.

De Xipre va passar la peste a Italia que va esser la nació aont més vides va llevar el contagi. Venecia en va perdre 100.000; Siena 50.000 en quatre mesos, Génova 40.000 i 60.000 Napolis. A Pisa se morí el 70 per cent dels habitants, essent en tota la nació 530.000 les víctimes que causà. En Tripam no hi ro nangué ni una sola persona i en molts de pobles quedí soiament una decina part dels habitants.

També s'estengué a França aont so's dies Paris moriren unes 800 persones cada dia, passant després a Inglaterra, Holanda i Alemania que sufríen al mateix temps terretremols e inundacions considerables.

Essent tant general el contagi de la peste negra, no s'hi alliberà tampoc l'Espanya que essent emmentement marítima estava molt exposada a n'aquesta dissort. Fou l'any 1349 quant després de presa la plassa d'Algeciras per n' Anfos XI de Castella, durant el siti de Gibraltar quedaren atacades de la peste negra ses tropes i les del Rey en Pere d'Aragó que hi havia acudit per auxiliar an aquell, triquent que deixar el siti per les considerables víctimes que la peste causava en sos exercents i de la qual en morí també el Rei Anfos dia 26 de Mars de 1350.

Andalucía es estada la regió espanyo a que més vegades ha sufrida tal dissort i en ella la provincia de Sevilla l'any 1367, 17 anys després del contagi de la peste negra, tota l'Andalucía va ser invadida per tant terrible hôte que en poc temps va deixar una horrible mortandad. Des cap de 16 anys més, el 1383 de nou experimentà tal desgracia Sevilla i an aquell any s'hi fundà l'hospital baix de l'advocació de Sant Cosme i Sant Damià. Passaren desset anys més i al 1400 altre volta sufri aquesta provincia l'invasió de la peste morint durant ella el tant famós Arquebisbe Centillana. Però quant amb més intensidat va sentir els efectes d'aquesta desgracia va esser en 1649 de tal manera que en poc temps hi moriren 200.000 persones.

Com se veu, moltes vegades fou també víctima la nostra Espanya de tal malaltia i a elles i hem d'afegir el contagi de Barcelona en l'any 1371 i el que sufríren diferents regions espanyoles en especial Aragó durant la primera mitat del segle XV que fou quant fortament estaven també atacades França, Italia i Portugal essent en aquesta darrera nació en la cual son rei Eduart quedà contagiad desclouent una carta i morí víctima d'ella.

Continuad.
Andreu Ferrer.

MESTRES, ESCOLES I NINS

Ortografia Mallorquina

Si molts son els qui se troben en dificultats amb la lectura de la nostra llengua moltes més ne troben els qui sense haver la estudiada proven d'escriure-hi. N'hi ha molts qui al provar-ho se reten i tornen a escriure en castellà amb totes les grans dificultats del qui ha de traduirson propi pensament. No socceiria aixó si s'haguessen vulgarisades les regies d'ortografia. Ja es veu que s'en han publicats alguns folletons contenguent-les però son exposades d'una manera tan árida que si no son lletraferits els qui les agafen les tiren per inintelligibles. Aixó es lo que nos ha fet decidir a publicar-les. Però no les dosarem totes d'un cop sino a contagotes. En posarem sols una o part d'ella a cada número i encara amb comentaris, exemples i explicacions. Voldríem que'ls lectors que no les coneuguin s'hi fixassen i així estám segurs que vencerán totes les dificultats que avui troben i se convertirán tots en escriptors per lo fácil que'ls resultarà llavors l'escriure. Vaja, idó, avui la primera regla sobre les

A i E.

Tot nom femení que acaba amb una e fosca, al escriure se s'ha de posar en *a* en singular. Son plural se forma tramudant la *a* en *e* amb la desinencia *s*. Aixó es, els singulars femenins acaben en *a* i els plurals femenins en *es*.

Així per exemple, s'escriurá: *Porta*, plural *portes*; *finestra* plural; *finestres*; *escala*, plural *escales*; *taula* plural *taules*; *cadira* plural *cadires*.

Ignalment hi emprén an els verbs. En totes les persones de plural s'escriu sempre *e* mai *a*; fins i tot s'escriu *e* davant la desinencia *s* de les segones persones de

singular, però les demès de singular son en *a*.

Així s'escriurá: *Pensava, pensaves, pensarem, pensaren pensaven. Escrivia, escribies, escrivien. Obriga, obligues, obliguen; mira, mires miren.* Per la lectura sempre s'ha de tenir en conta que tota *a* tónica (que te acent prosódic) se pronuncia oberta, com la castellana. Tota *a* átona (sense acent) se pronuncia fosca com la *eu* francesa. Está clar així? Qui tenga dubtes que'ls exposi i mirarem d'aclarir-los.

Memorandum del mestre

En aquest mes tots els mestres han d'aver fet i entregat a les Seccions Advas. el pressupost de material per l'any económic 1 Abril de 1920 a 31 Mars de 1921.

Dies sense classe: 18-15-22 i 29 per ser diumenges. El 2 en els pobles ont se fassa festa i el 12 per esser el dijous jarder, els 16 i 17 dies de carnaval i el 18 primer de Corema.

Mestres qui se belluguen

Els mestres tots per obligació treballen amb sos nins adins l'escola. Casi sempre son treball es abnegat i casi desaparebut del públic, que no sap estimar el seu valor. Però aquest treball es d'obligació i per tant no hi ha que tocar campanes, alabant an els mestres qui treballen en son lloc adequat.

Peró n'hi ha uns altres qui a fora de l'escola, en hores extraordinaries, en el temps que podrien dedicar al descans, al divertiment o a cercar augmentar sos interessos, treballen desinteressadament p'el be comú.

Donant confrencies, escrivent articles periodístics, planejant projectes de millora social, fundant i dirigint associacions circum escolars o post escolars, etc. etc, molts de mestres son una de les palanques que fan moure i progressar als pobles. ¿No es veu que aquets son dignes de que'ls pobles els e coneuguin, tenguin coneixement del seu treball i els estimin? Per aixó obrim aquesta seccioneta en que d'una manera molt laconica donarem a coneixer els treballs de que tenguem noticia fets per mestres baleárics a fora de l'escola.

El mestre de Campos don Pere J. Horrach Puig, convidat per la Junta Directiva del Sindicat Católic de Ses Salines, asi tí a la Junta General qu'el dia 17 se celebrá, pronunciant un vibrant discurs sobre l'unió dels Católics per el floriment dels Sindicats. Fou molt aplaudit i felicitat.

D. Rufi Carpena, mestre de Ciutat que se despedeix per auar a regir la Graduada de Pieras ha ideat un enginyós projecte per la construcció de poblats moderns o ciutats jardins projecte que ha enviat al Govern demanant apoiament per convertirlo en realitat.

El dia 25 d'aquest més en una tarda literaria que se celebrá a Llubí amb motiu de la inauguració de la Congregació Mariana en aquell poble pronunciarén dos discursos don Juan Vidal Vaquer Mestre nacional d'aqueixa vila i son fill D. Antoni Vidal Pons, mestre nacional de Ciutat.

Plana literaria

En Miquel S. Oliver

En el n^o passat amb motiu de la mort d'en M. S. Oliver escriguerem una quartilla necrològica, diguent en quatre mots les obres principals que deixava publicades tant lecond escriptor. Mes, no es això suficient perquè se coneixi la personalitat literaria i ja que la premsa s'ocupa aquests dies de cercar la manera de tributar-li l'homenatge que's mereixia, tant eminent periodista com famós poeta, just es que LLEVANT deixi per altres números la publicació dels demés treballs i dediqui la Plana literaria d'aquest a analitzar la figura del savi mestre.

Nasqué a la vila de Campanet el dia 4 de maig de l'any 1854. De molt nin passí a Palma, aont se feu amic dels més insignes poetes de l'escola mallorquina en Mateu Obrador, en Fortesa, n'Aguiló, en Penya i altres, anostrant-se a versificar i escriure en la nostra llengua publicant sos primers treballs en *La Roqueta* firmats per l'pseudonim *Clavell de Moro* que'l feu popular i molt llegit.

Son pare allavors, dirigia *La Almudaina* de la qu'en fou fundador i en Miquel a son costat al temps que conrava dins el camp poètic, ingressá com a periodista a la redacció d'aquest diari just que hagué acabada la carrera d'avocat cursada brillantment.

Ses campanyes sobre regionalisme fetes desde *La Almudaina* el donaren a conèixer en el Continent i en 1897 fou cridat a Barcelona per formar part del Jurat dels Jocs Florals encomanant-li el discurs de gracies que li valgué una gran ovació. En el sopar de costum reuítá una de ses més hermoses produccions poètiques que'l feu conèixer dins Catalunya com a poeta i que li conqueiri molts d'amics entre els escriptors d'altá. Aquests el tentaren per passar a Barcelona aont s'hi mudá l'any 1904 en que li fou encarregada la Biblioteca del Ateneu Barcelonés i més tart la direcció del *Brusi* o Diari de Barcelona passant desde aquest a la Direcció de *La Vanguardia* en la qual amb sos escrits admirables s'ha conqueirit un nom dels de més fama entre els periodistes espanyols.

Son immens treball periodístic no es estat obstacle per que ratjás de tan en quant sa inspiració poètica aplegant ses més hermoses poesies en un elegant volum que publicá l'any 1910. Ses composicions d'aquest volum son totes d'un estil pu'quírrim, de forma impecable. El vers surt fluíd i totes les estrofes son guarnides d'imatges riquíssimes com a filles d'un talent extraordinari.

Hi mort en Miquel S. Oliver als 56 anys d'edat quant encara sa ploma podia augmentar molt mé l'immens cabal que d'ixá escrit. Mallorca se prepara per pagar-li el deute que amb ell te contret. Es de justicia.

Per donar a conèixer el valor poètic de ses composicions transcrivim en aquest número dues de les que figuren en el volum indicat, que creim han d'agradar fer a als nostros lectors.

El Moliner de vent

Moliner que cada dia
Quant el sol nos ha deixat,
Aqueix cel de pagesia
Contemples com astorat.
¿No sents la malincoia
D'un altre jorn acabat?

De la torre mal sortada
Jo't veig en l'alt finestró
Quant comensa la vesprada
I fuig la dolça claror.
Jo't veig, la vista escampada
Dins l'ombrívola foscó.

Cel d'eternes maravelles
Nits de lluna i ventolá
La dansa de les estrelles
Per la volta sense fi
Amb lo bel de les ovelles
Pels rostolls on canta el grí.

Tot ho sents. Ton cor endola
Lo crit llunyá del mussol,
Lo gemec de la corriola
La tonada del flaviol...
Tú sents de la nit qui vola
Mil cançories de dol.

Se plauv dins les fontanelles
Lo granot aixordador,
Farongers de tanques belles
Envien perfums d'amor,
Quant s'amaguen les Cabrelles
Surt l'Estrella del pastor.

Per los hostals i a'queries
Canta el gall dematiner,
S'ou per dins les travessies
La cansó del traginer
Amb les tres Ave Maries
Del mal despert campaner.

¡Oh vida! ¡Oh sort delitosa!
La que Deu te va doná;
Una madona amorosa
I vent que te guanya el pá;
L'existència es més hermosa
Sens teni avui ni demá.

Ai, a tú no t'ienmatzina
L'ambició que a tants nos pert!

Gosa d'eixa pau divina
Contemplant el cel ubert;
Qui a les ciutats s'encamina
Troba soviut el desert.

La parla de Jesús

Per la ribera s'ai veu gent
de tots els llocs de la comarca;
Jesús parlava dolçament
mitx recoisat dins una barca.

Vara la riba, costejant
segueix la blana correntia
la multitud, devant deuant
desde les roques la seguia.

¿Quina es la parla de Jesús
que tots la troben agradable?
Hont son les regles de bon us
que la fan clara i melodiosa?

¿Parla l'hebreu de Salamó,
tronant el temple fins al sòlit?
¿Parla'l llatí de Cicero
o'l grec declama d'Aristòtil?

De llavis rústics Ell ha pres
el seu llenguatge predilecte:
humil i rònec patués
que no arribava a dial'ecte.

Deixa sentir l'accent vulgar
d'uu baix caloiat, pobre i corrupte;
la fé es l'hereneia popular
com fill del Pòtic es el dupte.

De sa divina intuició
la Sinagoga n'está trista;
qui es el Fill del Pare creadó
será també suprem Artista.

I aque'l llenguatge's va inflamant
com es nit fosca la llucerna;
s'encén en foc i l'esperit Sant
i en resplendor de llum eterna...

¡Oh llengua nostra, torrent fresc
cóm has seguit el gran exemp'el
¡Oh bell parlar catalanesc,
de pedra humil se'n fa gran temple!

Vingué un vident que te cridá
com altres jorns a Galilea:
« Es temps, despértat, *effeta*,
que en tes entranyes bull la idea.»

A causa de les anormals circumstancies que correm no hem rebuts encara ls tipos nous que tenim demanats Una cgaada més demanam dispensa als ostros lectors.

FOLKLORE BALEAR

Cansons de llaurar

Vat-aquí les que no mos caberen en el número passat:

*Bartomeu si fa es temps fret
no l'en vagis a llaurá
da paia an es bestia
i fe foc i escaufet.*

*Jo'm 'via determinat
de sembrá sa torrentera
i llavó es rotó de s'era
aon volia batre es b'at.*

*Un bové darrera es bous
sempre va sotat de m. .
un parei se du a perde
per que guanya molts de sous.*

*Jo no havia llaurat mai
a terra tan at'pida
com dins Santa Margalida
baix de la siquia real*

*L'amo deixau aná aixó
que someres son someres
per estuviá lienderes
no hi ha com un parei bo.*

*Jo m'en anava a llaurá
i no m'en duia sa reia
i sa meva amó qu'm deia:
Arrera haurás de torná.*

*Fe foc si't vols escaufá
i encalenieix s'escudella,
Que tant si plou com si neva
a llaurá ten has de and.*

Responent a la crida que ferem en el número darrer en Pere Aizamora mos n'ha enviades aquest floquet més. Voldriem que son exemp'e esperoni an els demás aficionats de Mallorca i que enviuen totes les que coneguin,

*Camarofja i peu de crisi
es qui m' mbossa s'arada
o quin llaurá fa tan trist
lluny de vos pend'a estimada.*

*Mai més tocaré sa pinta
ni sa clenxa no'm jaré
que no veja lo meu bé
qui llaura an es sementé
de sa clova des Pont d'Inca.*

*Jo teng un parei de bous
qui de carn en duen poca,
d'aixó n'es causa s'atlotá
qui vol que hi vaja es dijoas.*

*Jo llaurava amb un cou tert
i amb un altra out no hi veia,*

*i a cada passa li deia:
Arri, mal caiguesses mort.*

*Majoral deixam'hi aná
a cul a sa llaurada
jo no hi som p'es parei
ni pes parei ni s'arada
no més per un jornalé
qui'n té la vida gonyada.*

*Si s'arada et fa punt ra
muda-la de clavié;
si's de davant no't va bé
muda'l an es de darrera.*

*Juan llaura, Juan llaura
Juan llaura i fe's solc dret
i an arribá a sa paret
Juan gira i guarda a caure.*

*Des que vos ne sou anada
a cul a son Espanyol
es parei i tot du dol
i sa terra que'he llaurada,
i es parei estimada
ha quedat sense consol.*

*Jo vuldria essé fustera
per fe arades a s'amó
les hi faria d'aubó
o de canya que's jutgera.*

*Un pareyé molt m' enutja
un bové am dona tristó
perc es pareyé majó
d'aquesta possessió
m'ha mort es porc i sa truja.*

*Bona vida t'el bové (1)
si no fos que ha d'aná a peu
amb arribá ja se seu
¡toma paya pareyél*

*Saps que'm va di en Pere Prebe
que s'art de bové no treu
per que sempre ha d'aná a peu
i dalt es coll du se reya.*

*Un temps, pastós i cabrés
me donaven alegría,
l'ara de cada dia
la'm donen es pareyés.*

*Jo som estat pareyé
es majó de vintidós
i no anava tan gojós
com ara que som bové.*

(1) Se diu bové ademés del qui guarda bous, an el qui llaura amb un parei de bous. Aquí se diu en aquest sentit.

Jocs de infants a Mallorca

Baix d'aqueix titol vaig publicant a l'excel·lent revista «Catalana» de Barcelona un aplec dels jocs que abans amb tanta falera jugaven els atlots mallorquins i que avui sembla ies arreconen, amb perill imminent de perdre-se per passar el temps amb altres, de marca forastera i que ben sovint no escauen an el nostre caràcter i educació.

Per mostra i exemple als amadors de les coses nostres qui s'esfumen dins les mudances del temps, arxivaré aquí el joc tan conegut de:

Amagar corretja

S'errodilla un mocador comensant per una punta. Els jugadors se tapen els ulls o s'arreconen a un recó, per no veure aont s'es amagada la corretja. Quant aqueixa está a bon lloc ensalçada dalt una finestra o posada baix d'un moble, o amagada dins un forat, s'avisava als qui juguen de que ja e'tá posant-se tots a cercar-la. En fer-se aprop qualcún d'ells el qui l'ha amagada crida: foc, i si se fan molt enfora aigo, poguent demanar dins quin d'aquets dos elements se troben, orientant-se així millor per trobar-la.

Qui tengués la ventura de trobar-la, amb ella se posaria a donar corretjades als qui encara de bades la cercassen, fins i tant lo:asin mare.

Si no se donassen en cor de trobar-la a les hores podrien demanar sopes, treguent la corretja el qui l'ha amagada, comensant de bell nou el joc...

Molts de jocs tenen tonada propia ¿perqué els entesos en música no l'han de recullir? ¿Es vergonyós que els pocs Orfeons que tenim a Mallorca, la major part, per no dir tota, de composicions del seu repertori, sien armonisacions de cansons populars catalanes! ¿Será aixó que no en tenim de cansóns o músics escapassos de transcriure i armonisar-les per esser cantades per masses corals, element altament educatiu de que ja ne passam fretura?

ANTONI PONS

METEOROLOGIA POPULAR

En el número qui ve comentarem la secció meteorològica, aixó es, lo qu'en diu el poble dels fenòmens de la naturalesa que seguit, seguit presència. I comentarem per *La Pluja*, Voldriem que els qui s'interessen par aquestes questj'ns mos preparassen tots els elements folklòrics relatius an aquest mèteor.

Ramón dels Pujols.

Notícies i Comentaris

Política i Polítics

D'eleccions

L'olla política està per a bullir. Tota aqueixa quinzena se li ha atiat el foc, perquè demà se comensa el convit. Demà se fa per tot la proclamació de candidats, per aixó arreu no hi ha més tema polític que'l de les eleccions.

A Ciutat serà tal volta aout aniran més rabioses, no perquè conservadors, mauristes i certa fracció liberal nò hajan procurat repartir se las tayades amb harmonia i pau, sino perquè no tots els demés s'han acortats mirant els comensals. En el repartiment s'acordá deixar les sobres p'els socialistes i sindicalistes i en canvi se negaren fins les miques an els Obrers Catòlics. Els liberals rossellonistes no contaren amb que'ls seus germans de llet els veyle-ristes i sos afins els reformistes també tenien ganas d'asseure-se a la taula i ja hu cree que entre tots els postergats s'es armat un rebumbori que no permetrà an els del conveni disfrutar amb pau les delícies del bollit.

Soneu molts de noms i se ven que tots s'han empenyats a dur element nou a la Consistorial.

Entre els liberals hi veim en Guillem Forteza i n'Antoni Quintana. Si arriben a l'acta suposam que amb sos ideals regionalistes dels que no hem vist hajan addicat, renovarán l'ambient del Consistori pal-messá.

A Sineu va també a mou-
rer se batalla. En front de la
candidatura de consorxa de

conservadors i mauristes se pre-
senta la *Agraria-cívica-re-*
gionalista, element nou que
vol trenre de la sala an els qui
flus ara han promeses la Plas-
sa, Hospici i la tant remoleada
Escola Graduada, però que en-
cara no han passat de projec-
tes i promeses.

A Petra, segons notícies,
també aniran un poc envisa-
des. Els liberals albistes o *per-*
guistes tenen ganas de treure
es caragol bufant i donar es
brou an els conservadors ¿Ah
idó? Així cauía el mou.

La festa de St. Antoni D'ARTÀ

Enguany es estada molt anima la la fes-
ta de St Antoni de Viana així en sa part
popular com en la religiosa.

El temps se presentá molt be perquè
així el dissapte com el dia, va fer un
temps primaverat que convidava a sor-
tir al carrer i trunfar. Animada ja l'atlo
tea durant tota la setmana tocant corns
i picarols, arribat el disapte feu el remat
correguent darrera *els dimonis* que balla-
ven en els caps de cantons men res
l'obreria captava. Cada anys encenen e's
foguerons quat l'acompanyada es a
completes, però enguany n'hi hagué qui
ja els encengueren a mitjan capvespre i
foren En *Mondoy d'es Cassino* i En *Ro-*
ca, barber de Sa Plasseta que foren dels
més grossos de la vila Enguany no n'hi
hagué de fogarons tants com l'any pas-
sat, no foren n'és que 37 però tots ben
animats.

De truífeia anys que no n'havien fet
tant. Els gats abundaren. Molts de fadrins
no s'agontaven drets i colca casat tam-
bé. Aquest dissapte se fa un abús gros de
suc; pareix aquesta festa una de les *Ba-*
canals dels Romans.

A la cualcada de l'ondemá hi hagué
molta d'animació perquè se feu una crida
diguent que l'obreria havia canviat l'or-
dre de la covalcada i que se benchiria
en la *Plassa Nova* Com es de suposar
l'opinió se dividí: Uns trobaven que s'ha
via de seguir el trajecte tradicional, el de
cada any i altres el nou. S'hi mesclá un
poc la passió interessada per cada ban-

da i a lo mil or mos trobarem amb dues
covalcades, una per la Plassa Nova Pu-
put, Major i Rocas i l'altra p'el trajecte
vell. I en voleu de crits! Els interessats
per una banda aplaudien el bestia que
per ella passava, i els demés obstrufen el
pas a l'altre, fins que el batle i alguns de
l'obreria per evitar desgraces i confu-
sions acordaren unificar-la seguint el tra-
jecte acostumat de cada any i se bench
en la *Plassa veia*.

Aixó vol dir que als pob'es aferrats a la
tradicció no convé fer-los innovacions
perque aquestes duen llavonces la per-
turbació i el desordre o fins l'esveiment
d'una costum.

Tampoc hi hagué ja cap colla d' glosa-
dors. Antigament aixó de cantar *s'argu-*
ment estava tan arre al en l'esperit popu-
lar que *per honor* hi havia cada any qua-
tre, cinc o més cones de glosadors. Se
volgué després estimar-los amb una
premi i an els dos anys quedaren tots re-
tirats i no n'han sortis pus. La festa re-
ligiosa fou molt solemne. La Capella del
Convent cantá una Missa d'en Perossá
preguent-hi part alguns cantadors de la
ca El sermó corrugué a càrreg de Mosser
Andreu Casellas Casellas, Pvre artanenc,
actualment Vicari de Lubi.

Lectors: molts anys!

Coses i Cosetes

El grippe toraa fer estragos per difie-
rents punis d'Espanya A Canarias es
horrorosa la multitud de víctimes que
deixa. També ha tornat visitar algunes
viles de Mallorca entre elles Algaida
que l'altre pic fou tan atacada. Deu
nos guard de desgracies com aquesta.
Amén.

Ja tenim blat. Aquesta setmana el va-
por «Aspitia» n'es estat portador de
800 tonelades del que s'en ha fet carreg
el Sindicat Fainer. La Federació de
Sindicats Catòlics també te contractades
5.000 tonelades de l'Argentina que
si Deu ho vol, per l'Abril serán aquí.
Així se té assegurat l'abasteximent de
Mallorca per fins a la collita,

JOC.—Se torna a jugar a la descarada.
El governador s'en ha preocupat un
poc però encara no basta. Pobles hi ha,
i Artá n'es, un en que els bat'es s'esfor-
cen per aturar-lo però no hu logren. Les
multes que'l Governador posa de cin-
quanta pessetes se prenen com a moixo-
nies i no s'en fa cas. ¿E necessitarán
cinglades fortes perquè se capturi
aquest vici tan pernicios?

D'Artá i sa Comarca

CRONICA

METEOROLOGIA.—Tota la quinzena ha fet bons dies; sol a voler i ben calent. Quant ja comensavem a necessitar algo per l'entrecavada, el Bon Jesús nos ha enviada una savó bona de tot. Tot el capvespre de dia 29 plogué

SANIDAT.—Aquesta setmana la rosa és arribada a son punt més alt; se-li ha moltíssims d'atacats i encara que col·cú ga passat per l'oc estret, no hi ha hagut cap cas desgraciat.

També més ha visitat el dengue, però d'una manera molt benigne. Hei ha molts d'atacats, però es en la majoria quesi d'un parei de dies.

JUNTES GENERALS—Els dies 18 i 20 celebraren junta general el Sindicat Agrícola Catòlic i la Caixa Rural respectivament. Tant a una com a l'altre hi assistiren un número extraordinari de socis i reinà en elles gran entusiasme. Se prengueren a ords de trascendencia. El Sindicat constituí la secció de segurs de bestiar i la Caixa acordà l'emissió d'un emprèstid de cent mil pessetes en obligacions de cincents i cent al 4 i mig p₁₀₀ per fer el casal social. Aquelles dues sociédats catòliques aquest any han presa una forsa extraordinaria. Sembla que la visita que les feu Mossen Dauzá lográ encendre els cors en un sol ide i enfortir l'element director disposant-lo al treball i al sacrifici.

Tot sia en be de la causa social catòlica.

LES MISSES.—Davant ha pujada tan grossa de les subsistencies l'lim. senyor Bisbe de Mallorca ha previst les necessidats del clero i ha ordenat que la limosna mínima per les misses sia d'aquí en avant de dues pesseres. Ha disposat un augment tan petit confiant en que el bon cor de les persones piadoses augmentará voluntariament la limosna.

MOSSEN ALCOVER.—Els dies 22, 23 i 24 d'aquest més rebérem la simpática visita del Apóstol de la nostra llengua M. I. S. D. Antoni M^{ra} Alcover Canonge Magistral de la Seu de Ciutat que vengué per estudiar la Conjugació artanenca. Per aixó se valgué d'algunes alumnes del col·legi de les Germanes de la Caritat Segons mos digué, si Deu ho vol dins dos anys tendrá enllestida la Gramática General de la nostra llengua. Així sta, i que Deu li doni delit i salut per dur-la a cap i a noltros vida per veurer-la hi.

ARRETGLO DE METGES.— Pareix qu'ls metges han celebrades ues quantes reunions per nmir-se La cosa està a bon punt. Aixó obeeix al moviment de concordia que dins tota la classe mèdica mallorquina se nota. Es de creure que imperará el seny i se pose-

rán a tal punt de raó que e'ls seus acords siguin de més profit per ells i millora el poble. ¿Será axí?

UN ANGEL MES AL CEL.—El nostro amic D. Juan Font Mestre, sargent de Artilleria de Mahó, plora la perdua de son filllet Juan Font Melis a l'edat de dos mesos. Mori el dia 14 d'aquest més Rèbiga el bon amic Font l'expressió del nostro sentiment i s'consoli amb a cristiana esperança de reveurer-lo al cel.

COMBINACIO.—Per les anormals circumstancies Mestre Enrique propietari de l'Automóvil que fa el tranzit de Capdepera a Manacor i viceversa no ha pogut tenir arretglat el nou vehicul que tenia encarregat per l'expedició extraordinaria del migdia. Per aquest motiu s'ha arretglat amb un Mangol el qual ha pbsat dues diligencies una qui parteix de Manacor al arribar el tren de les 11 i l'altre d'Artá a la una i mitja.

DESGRACIA.—El dia 25 de matinata s'occei una desgracia. Na Margalida Sola casada amb el carabiner Ginés no se trobava be i s'aixecá per anar a ca sa mare que viu davant caseua per dur herba lliussa i deixá el llum encés al capsal del llit aont ehi jeyen tres infants el majoret dels quals te tres anys. Just que hi fou li comparegué el majoret despullat cridant *Mu mare el llit está encés*. Sa mare hi corregué trobant tot el llit ablenat. Tengué temps de treure els dos infants amb vida. Un de tres mesos te cremat bona part de cara, però un altre d'un any te tot el cos llagat i se desconfia sa'var-la

ALTRA DESGRACIA.— Segons diuen, l'amon Martí de Son Diligencia dia 29 a l'horabaixa adobava goteres damunt la taulada d'aqueix iloc, i allá dalt li pegá un atac de gota, morint des cap d'uu poc Sols no hi fou a temps la Extremaunció. Deu mos ne guar a tots.

ALTRE DESGRACIA.— El dia 23 el Verro de S'Estelrica va mossegá en el porqueret obrint-li una ferida a la cama fins a s'ós. Fou duit a la vila i curat tot d'urtz per D. Sebastiá Blanes que li doná quatre punts de sutura.

D'ELECCIONS.—Encara que es tant próxima la proclamació de candidat a retjidors, amb penes s'en parla. Sabem que està ja ultimada la candidatura de dretes. En el pròxim n^o. podrém parlar ja dels regidors efectes

MESTRE FRANCESC ROTXET HA MORT.—Després de penosissima malaltia i haguent rebut els Sants Sagraments ha mort Mestre Francesc Picó (a) Roxel. Era conegut de tota la vila i de Palma aont hi aná de trejiner molts d'anys fins que s' sustiuiuren els seus fills. Per sa bondat se captá les simpaties de to hom qui el tractá. Deu el tengni a la Gloria i doni a sa família resignació pe tal perdua

ARTÁ

Registre

Desde el dia 21 de Desembre de 1919

Morts

- Dia 21.—Victoria Quetglas Massanet, (a) Quetglas fadrina 72 anys, angina de pit
- » 26.—Aina Mia. Fuster Aguiló (a) Renxera casada de 55 anys. Embolia cerebral.
  - » 27.—Maria A. Fuster Forteza (a) Elöya, viada 81 anys. Cranc de bisbe.
  - » 29.—Juan Pastor Ginart (a) Rebassó, fadri 39 anys Corea crónica.

Párvuls

- Dia 2.—Remedios Manzano Fuster, meningitis.
- » 6.—Antonla Massanet Femenias, bronquitis aguda,
  - » 8.—Geroni Llaneras Ginart, laringitis catarral.
  - » 17.—Maria Tr. Muñoz Cuellas.
  - » 18.—Jaume Llabrés Sanxo, broncos neumonia
  - » 24.—Maria Teresa Blanes Almar pulmonia.
- Resum: 6 homos, 5 dones, 6 párvuls
Total 17

Matrimonis

- Dia 6.—Bartomeu Tous Massanet amb N'Antonina Grau Llabrés, fadrins.
- » 18.—Bernat Pascual Torres (a) Gil amb na Maria Rosselló Mascardo (a) de La Calobra, fadrins.

Naixements

- Dia 4.—Jaume Gili Flaquer.
- » 6.—Pere Bonnin Bonnin.
  - » 7.—Maria Llitesa Gil.
  - » 7.—Antoni Llitesa Gll.
  - » 7.—Maria Nicolau Llitesa.
  - » 8.—Martí Carrió Ribot.
  - » 11.—Francesc Mestre Rotger.
  - » 14.—Angela Sureda Srsnó.
  - » 18.—Miquel Campins Bisbal.
  - » 20.—Cándil Genovart Planici.
  - » 25.—Antonina Sureda Flaquer.
- Resum: 7 nins, 4 nines. Total 11.
Resum del moviment de la població durant l'any 1919.
Matrimonis.—30
Naixements.—Nins 69 —Nines 62.
—Total 131.
Morts.—Homos 34 —Dones 35.—
Total 70.
Párvuls. Nins 16 —Nines 12.—Total 28
Total 98.
Diferencia en augment 33.

Gran Colmado Artanenc

d'en GUIEM BUJOSA (a) Ganancia

SE VENEN BONS I BARATO

Comestibles de tota casta, licor, dolces, galletes, etc., etc. ☼ Gradiós sarrit de Paríamaria

Aquesta casa es s'única depositaria dins Artá del ANIS TUNEL

Fixau-vos be en sa Direcció: **CARRÉ DE PALMA 3 ARTA**

L'agencia Bujosa (a) Ganancia serveix amb esment, puntualitat i barat qualsevol encàrrec se li fassa per Ciutat i pels altres pobles de Mallorca

Despaig a Artá: **CARRÉ DE PALMA, N.º 3** • Despaig a Palma: **ESTANC DES BANC DE S'OLI**

GRANDES ALMACENES

: San José :

Vda. Ignacio Figuerola

Laneria	Zapateria	Pañeria	Bordados
Lenceria	Confecciones	Pañoleria	Tapicerias
Camiseria	Corseteria	Corbateria	Alfombras
Merceria	Sederia	Bisuteria	Perfumeria

ABRIGOS - CAPOTES - PALLIZAS - IMPERMEABLES

Artículos para luto - Géneros de punto - Bastones
y Paraguas - Artículos de viaje

SASTRERIA - MODISTERIA - CAMISERIA

Mantas de Lana - Chancios de Goma

Gran sección de Peleteria

Ventas al contado - Precio fijo - Teléfono, 217 - PALMA - *Esta casa no tiene sucursales*

La Fonda Randa, de Esteva

Carré de Palma, 48. — ARTA

S'ES OBERTA FA POC. TOT ES NOU
I LLAMPANT. SERVICI ES MERADISSIM

Prontitut

SEGURETAT I ECONOMIA

Ensaïmades i panets

En lloch se troben millós que a la

PANADERIA Victoria

ES FORN NOU

D'EN

Miquel Roca Castell

A sa botiga hei trobarcu sempre pans, panets,
galletes, bescuits, rollets, i tota casta de pasticeria

TAMBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netedat, prontitut i economia

DES PAIG Carrer de Palma 3 bis. ARTA

CAP BOTIGA

VEN EN MILLOS CONDICIONS QUE SA D'EN

JUAN VIGENS (a) JAN

Tota casta de articles, comestibles, galletes, etc.

ES REPRESENTANT DE SA PERFUMERIA

L. CACCIO

TE DEPOSIT DE MAQUINES DE COSIR

Paph i Ancora

Com també tota casta d'instruments musicals. Bandurrias, Guitarras, etc.

DIRECCIÓ: :: ALCARIOT, 3

Fig. Catalana de Ferrer i Sureda Artá

DISPONIBLE